

György Attila

Barsz.

(XIV. fejezet, részlet a *Harminchárom* című regényből)

Harmincöt éve annak, hogy bejöttek a magyarok. Kisebbik fiam, ki abban az évben született, családos ember ma már. Új nemzedék nőtt fel azóta, magyarok nemzedéke, s emberöltő múltán meghalnak mindazok, akik még emlékeznek a régi időkre s a régi rendre.

Nem mondom én, hogy szebb idők voltak, s jobb rendben éltünk akkor. Nem mondom, mert emlékszem a nyugtalan éjszakákra: hol a nándorok, hol a menekülő várkonyok, hol a frankok, hol az úzok és hol a besenyők csaptak ránk. Állandó nyugtalanság, szüntelen veszedelem, mindennapos csapás volt a székely férfiak élete, s csak keveseknek őszült meg a bajusza. Nem voltak szebb idők, de más idők voltak, s mi fiatalabbak voltunk.

Sok keserűségünk lett a magyarkorból, igaz. Nem biztos, hogy éppen ilyen lovat szeretttünk volna, s ha szegről végre rokonok vagyunk is, nehezen tűri a székely az erősebb kéz súlyát. Kemény, foghegyről beszélő vitézek érkeztek a turulos lobogók alatt, s nem egy áldomás után véres fejjel kerülnek el a virtuskodó legények. Disznó besenyőknek, bolgár kutyáknak nevezik ilyenkor a székely legényeket, azok pedig kivert csikasznak, jövevény rablóknak őket. Akad dolga elég a horkáknak s a kisebb rabonbánoknak, hogy ha teljes békét nem is, de legalább rendet tartsanak a két rendbeli vitézek között.

Elébb-utóbb, úgy gondolom, vége lesz itt a székelyeknek. Olvadunk, mint a lép: idegenek lepik el az országot, s a magyarok, új gazdához illően, kezük ügyébe rendezik az országot. Az igaz, hogy a szerződésen csorba nem esett és nem esik: de mindenre nem gondolhattunk, amikor Árpáddal megkötöttük az egyezséget. Nem gondolhattunk arra, hogy a fiatal legények magyar urak seregébe mennek szerencsét próbálni: Dunántúlon, Tiszántúlon veszik nyoma nem egynek, ki visszatér a hadakozásból.

Sok lett az idegen is errefelé: az, kit fegyverrel állítottunk meg annak idején, ma szabadon költözik be a székely végekre. Idegen népek lepik el az üres völgyeket s a gyepek vidékét: hozzák őket a magyarok. Sokan vannak közülük, akik derék népek és jó harcosok, mint a várkonyok is; de egyre több a földtúró nép, s ezeknek nincsen errefelé nagy becsülete. Nehéz lesz békés szomszédságot tartani, s életük bizonyosan nem ígérkezik felhőtlennek, mert a székelyek lovai szívesen legelik a friss vetést.

Az Apahavas aljáról pedig már kiszorultak a székelyek tarka lovai: kerek besenyő jurták virítanak ott, hogy szinte szégyen nézni is őket. Sokan ingatják fejüket, ha arrafelé laknak, mert köztudomású, hogy besenyő mellett nem jó lakni, meg hogy a gonosz szomszédság hirtelen halálesethez vezet.

Erdővidékre magas, szőke, szótlan embereket hoztak: valamiféle frankok lehetnek. Nagy hirtelen boronaháza-

kat emeltek maguknak, s olyan irdatlan lyukakat ástak a környező hegyek oldalába, hogy azt már csak nézni is borzadozva nézik a rendesebb népek. A lyukakból kihordott kövekből kőházakat raknak a boronaházak helyett, a boronákat pedig a lyukakba hordják állványzatnak: hiábavaló iparosmesterséggel élnek. Kemény, barátságtalan és idegen népség; s szőke asszonyaik miatt nem egy kíváncsi székely legény marad el végképp az otthoni vacsoráról, mert féltékeny természetű nép az, s a bányász csákánya nagyot tud ütni.

Sóvidékre böszörményeket hoznak, akiknél csúfabbat keveset látni: fekete népség, mint a bagaria, kicsikék, mint az ütés tapló, s hajuk mint a fekete birka gyapja. Kereskedő nép: nem mondom, hogy nem hasznosak, mert ezüsttel fizetnek a sóért, s kereskednek a székely helyett is. Megveszik a vadbórt, a marhát, és kardot, bőrvértet hoznak helyébe, meg csecsebecsét az asszonyoknak. De azért erősen idegenek, s nem lett volna olyan nagy baj, ha ott maradnak, ahol voltak.

Igaz, a barátkozást senki nem erőlteti. Békére intik a népet, s egymás mellett élésre: de azért mégiscsak szemet szúr az embernek a másféle viselet, fület sért a másféle beszéd. Besenyők mellett hadakozni se nagy dicsőség: ilyenről még az öregapám öregapja se hallott.

Nekem már ebben nem lesz részem, s nem is bánom. Pedig néha megfognám még a kopját, s kezembe veszem az öreg íjat is. Ahányszor becsirom a kardot, annyiszor jut eszembe a hadakozások ideje, s ilyenkor ökölbe szorul a kezem, újra talpamon érzem a kengyelt, és kezemben a meg-megrezzenő zablát. Mégiscsak az volt a jó idő, mikor bejöttek a ma-

gyarok: mert fiatal voltam, és erős. Soha olyan időt többet nem érünk.

Az is igaz, hogy olyan örömünk sem lesz több, amilyen a magyarokkal volt. Hamar esett a bejövétel, s hamar esett a birtokbavétel is. Hízott a lelkünk s örömtől dagadt a keblünk, ha végignéztünk a sok sastollas süvegen. Sok rosszat lehet mondani a magyarokról, de azt nem, hogy rossz harcosok és rossz hadi szövetség lennének. Soha annyi dicsőséget s annyi fényes kalandot nem értek a székelyek, mint a bejövételnek az első öt évében. Talán Attila idejében volt még ilyen világ; de talán akkor sem. Elöl jártunk a hadban, s elsőként vettünk részt a zsákmányban s a dicsőségben.

Fiatal gyermek voltam, siheder még, mikor az első magyarokat láttam. Százan sem voltak, s úgy jövégettek át a gyimesi szoroson, mint aki vigasságra indul. Másképpen, urasabban ülték a lovat, mint mi. Más volt a viseletük, díszesebb és finomabb, mint a miénk. Két kardot viseltek, akár a frankok; újuk jó arasszal hosszabb volt a szokásosnál, s lovaik árából birtokot lehetett volna venni. Apám, nyugodjon békében, s mind a többiek, egyenes derékkal, szembe húzott kucsmával várták be a magyarokat. Röviden, kevés szóval szólottak és üdvözlötték egymást. Egy nyelven szólottak, de a magyarok beszédje simább volt, s kicsit mint ha asszonyosabb lett volna. Mára már megszoktuk ezt a beszédet; s vannak immár közöttünk is sokan, akik a másik nyelvet, a magyar urak nyelvét is értik.

Egy tizedév után aztán megérkezett a magyarok nagy serege. Hatszáz ember ment eléjük orosz földre, hatszáz jó legény, száz-száz minden székely nemből.. Emlékszem még a kijevei

dombokra, s arra, ahogy a magyarok táborát megpillantottuk. Soha addig annyi fegyverest nem látott közülünk senki, pedig csupán három törzse volt ott akkor a magyaroknak. Hat napig tartott az áldomás, hat napig rótták a szerződést. Ritka volt az a vitéz, ki inni nem akart volna velünk, s nem egy közülük a maga mentéjét adta ránk. A nagyfejedelemtől lovakat kaptunk, s díszes fegyvereket. Örvendtünk, mert bőkezű s vitéz népek a mi testvéreink, kik íme, kijöttek hozzánk Ázsiából. Akkor még nem voltunk nekük hitvány székeleyek, s mi sem vetettük a szemükre, hogy székeley szarta a magyart.

Emlékszem még Velek seregére, Ösbő vitézeire, s mind a Jenő és Keszi törzsbéliekre, Töhötöm vezérre s a fekete magyarokra. Emlékezem, de csak úgy, mint aki álmában látja, mert olyan volt, mint az álom: a nándorokkal való csata, Zalán menekülése, s aztán az üres, marosvári vár, s mind a bevonulás. Nyolcvan székeley veszett oda egész Erdőelvének megvételén: mindössze nyolcvan emberen vettünk hazát, s valóban olyan volt, mint az álom, hogy szinte féltünk felébredni belőle.

Megvenni könnyű volt; megtartani nagyobb árat adtunk. Emlékszem még a pozsonyi csatára, a frankok hajóira s a parton énekszóval vonító császári hadra. Sokan voltak, olyan sokan, hogy összeszorult szívünk a töméntelen fegyveres ember láttán – míg a magyarok vidáman tréfálkoztak s a zsákmányról ábrándoztak, mintha nem is fegyveres, szálas németekkel állnának szemben. Éjszaka ütöttünk rajta a német táboron; a magyarok átúszattak a folyón, s meglepték az ásítózó gyalogokat. Nagy csata volt, egészen estig tartott, és sokan megtértek közülünk őseikhez – de a győzelem a miénk, a magyaroké maradt. Nagy vezér Árpád, és jó har-

cosok a magyarok. El kell ismerni ezt: mert ez az igazság, és az, hogy nincsen párjuk a fegyverfogásban. Nem állt meg sem ott, sem később azóta senki más a magyar kardok előtt.

Kicsi testvér vagyunk mellettük, de megmaradni csak így lehet. S ha meg nem maradunk, hát inkább ezekbe vesszen a fajtánk, mint másba. Nem mondom, hogy nem fáj; de széllel szemben vizelni nem lehet. Tudom, amit tudok: velünk vagy nélkülünk, de a magyarok így is, úgy is megvették volna ezt a földet. S ha már így van, hiábavaló ezen tünődni. Végül is, egyfajú s egynyelvű nép velünk: őseik a mi őseink, s hitük a mi hitünk is.

Új idők járnak, lejárt a székeley régi ideje. Budavára omladozik, immár Fejérvárról igazgatja a székeleyket a gyula. Öregapám apjára, s mind a többi öreg főségekre már a magamfajta öregek sem emlékeznek. Elmúltak, elveszett emléküek a ködben.

Öreg vagyok immár én is. Fáznak a csontjaim, s ilyenkor, télidő előtt sajnognak a sebek is, amiket a magyarok mellett szereztem. Csak a bor melegít fel: a bor és az emlékezés. Magam mellé veszem unokáimat, s megmelegszenek szemük tüzénél. A régi időről mesélek nekik: arról, mikor még nem volt ilyen magyar világ. Arról, mikor a besenyők még a hegyen túl laktak, az idegenek nem telepedtek be, s a magyarok távoli testvérek, messzi reménység voltak.

Nem mondom én, hogy jobb idők voltak azok. Semmit nem mondok, csak emlékezek, amíg még emlékezni tudok. Aztán meghalok; s azt sem tudom, lesz-e még más, aki emlékezzen ebben a cifra új világban.